

Pelkosenniemen kunta

ARVIOINTIKERTOMUS 2025

Tarkastuslautakunta

27.5.2026

SISÄLLYSLUETTELO

SISÄLLYSLUETTELO	2
1. Tarkastuslautakunta 1.6.2025 – 31.5.2029	3
2. Suositusten vaikuttavuuden arviointi.....	4
3. Talousarvion toteutuminen.....	5
Ulkoisen tuloslaskelma	5
Taloudellisten tavoitteiden toteutuminen käyttötaloudessa	6
Kunnan kokonaistulos toimialoittain.....	7
4. Toiminnallisten tavoitteiden toteutuminen toimialoittain	9
4.1 Hyvinvointipalvelut.....	9
Varhaiskasvatuksen talousarvion toteutuminen.....	9
Perusopetuksen talousarvion toteutuminen	9
Vapaa-aikapalveluiden talousarvion toteutuminen.....	10
Sivistys- ja hyvinvointipalveluiden talousarvion toteutuminen – yhteenveto	10
Tarkastuslautakunnan tiivistelmä: Talousarvion toteuma	11
4.2 Elinvoimapalvelut	12
Toiminnallisten tavoitteiden toteutuminen.....	12
Talouden toteutuminen	12
Suurimmat alitukset henkilöstökuluissa ja ostetuissa palveluissa	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.
Arvio ja kehittämiskohteet.....	13
Tarkastuslautakunnan suositukset elinvoimapalveluille.....	13
4.3 Tekniset palvelut	14
Talouden toteutuminen ja talousarvion hallinta.....	14
Kiinteistöriskien hallinta, SOTE-kiinteistöt sekä omaisuuden ylläpito	14
Kaavoitus ja maankäytön tulot.....	15
4.4 Rakennuslautakunta.....	15
5. Kuntakonserni	16
6. Yhteenveto	16
7. Allekirjoitukset.....	17

1. Tarkastuslautakunta 1.6.2025 – 31.5.2029

Pelkosenniemen valtuusto on asettanut tarkastuslautakunnan hallinnon ja talouden tarkastuksen sekä arvioinnin järjestämistä varten.

Tarkastuslautakunnan tehtävät määritellään kuntalain 121 §:ssä seuraavasti:

- 1) valmistella valtuuston päätettävät hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat
- 2) arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla
- 3) arvioida talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman riittävyttä, jos kunnan taseessa on kattamatonta alijäämää
- 4) huolehtia kunnan ja sen tytäryhteisöjen tarkastuksen yhteensovittamisesta
- 5) valvoa 84 §:ssä säädetyn sidonnaisuuksien ilmoittamisvelvollisuuden noudattamista ja saattaa ilmoitukset valtuustolle tiedoksi
- 6) valmistella kunnanhallitukselle esitys tehtäviään koskeviksi hallintosäännön määräyksiksi sekä arvioinnin ja tarkastuksen talousarvioksi.

Kuntalain lisäksi tarkastuslautakunnan toimintaa säätelee kunnanvaltuuston 21.2.2025 hyväksymä hallintosääntö, jossa edellisten lisäksi mainitaan:

- Antaa valtuustolle kultakin vuodelta arviointikertomuksen, jossa esitetään arviointitulokset
- Lautakunta voi antaa valtuustolle tarpeellisenä pitämiään selvityksiä arvioinnin tuloksista.
- Tekee tarvittaessa aloitteita ja esityksiä tarkastuslautakunnan, tilintarkastajan ja sisäisen tarkastuksen tehtävien yhteensovittamisesta mahdollisimman tarkoituksenmukaisella tavalla.

Valtuuston 10.6.2025 valitsema tarkastuslautakunta toimikaudelle 1.6.2025 – 31.5.2029:

Jäsen	Varajäsen
Kati Nenonen, pj.	Saija Villgren
Piia Taipola, varapj.	Nea Sipola
Hannu Oikarinen	Petri Tikkanen
Pekka Nyman	Heidi Karnaattu
Ville Arvola / Mika Kortelainen	Marja Kuusela

Ville Arvola on eronnut luottamustehtävästä 29.1.2026 ja hänen tilalleen on valittu Mika Kortelainen 23.2.2026. Varajäsen Marja Kuusela on vastannut 2025 arviointikertomuksesta elinvoimapalveluiden osalta.

Tarkastuslautakunta kokoontui 2025 neljä kertaa, joista uudella kokoonpanolla kerran. Uusi lautakunta osallistui syksyllä 2025 BDO:n Tarkastuslautakuntien koulutukseen etänä. Sihteerinä kokouksissa toimi tilintarkastaja Juha Väärälä.

Lautakunta on keskuudessaan jakanut toimialat; Nenonen – hallinto, Taipola – hyvinvointipalvelut, Oikarinen – rakennuslautakunta, Karnaattu – tekniset palvelut, Kortelainen – elinvoimapalvelut.

Tarkastuslautakunta on päättänyt kohdistaa vuoden 2025 tarkastuksen talouden hoitamiseen.

Ensitöikseen tarkastuslautakunta on valvonut sidonnaisuusilmoitusten jättämistä, valitettavasti lautakunnalla ei ole muuta mahdollisuutta kuin pyytämällä velvoittaa johtavissa asemissa olevien luottamushenkilöiden jättämään tietonsa rekisteriin. Sidonnaisuusrekisteristä puuttuu edelleen rakennuslautakunnan varahenkilön tiedot.

Tarkastuslautakunta on arvioinut kunnan toimintaa tutustumalla kuntastrategiaan, hallintosäntöön, talousarvioon vuodelle 2025, tilinpäätökseen 2025, henkilöstötilinpäätökseen 2025 ja vuoden 2025 pöytäkirjoihin sekä vuoden aikana julkaistuihin dokumentteihin ja julkaisuihin.

Kunnan virkamiehistä on haastateltu kunnanjohtaja Mikko Merikanto kahdesti, talous- ja hallintopäällikkö Lauri Lehtikero, elinvoimajohtaja Sari Niemi, hyvinvointipäällikkö Sirpa Koskenlaine ja tekninen johtaja Tuomas Ruha.

2. Suositusten vaikuttavuuden arviointi

Kevään 2025 kuntavaalien jälkeinen hallitus käsitteli vuoden 2024 arviointikertomuksen 25.8.2025 ja esitti sen valtuustolle 29.9.2025.

Vastineessaan hallitus viittaa kysymykseen asukasluvun ja asuntojen kasvusta asumisen kehittämissuunnitelmaan ja kirkonkylän rivitalohankkeeseen, kumpikaan näistä ei ole tuottanut yhtään uutta asuntoa vain kaksi korjattua asuntoa Pelkosenniemen Vuokratalot Oy:ssä. Myös luvattu isännöitsijöiden kilpailutus toteutui vasta tammikuussa 2026.

Konserniohjaus, ensimmäinen neuvottelu huhtikuussa 2026 (KH pöytäkirjoista).

Tarkastuslautakunnan kysymykseen päätösten valmistelusta ja toimeenpanosta hallituksen vastaus: Kaikessa valmistelussa lähtökohtana on hallintolain 2 luvun hyvän hallinnon perusteet, ajantasainen lainsäädäntö ja kunnan sisäiset ohjeet.

Kuitenkin päätöksenteossa on ollut haparointia, josta todisteena valitukset. Lisäksi kiire valmistelussa ja virkamiehiin kohdistunut paine eivät tue onnistumista näissä tavoitteissa.

Epäonnistumisesta kertoo henkilökunnan kasvaneet lyhytaikaiset poissaolot sekä kevään 2026 aikana esitetyt tilapäiset valiokunnat kunnanjohtajan, kunnanhallituksen johdon ja kunnanvaltuuston johdon luottamuksen tarkistamiseksi. Näistä vain kunnanhallituksen johdon luottamuksen toteaminen eteni tilapäisen valiokunnan perustamiseen.

Kunnanhallitus on ensimmäisessä kokouksessaan perustanut kunnan talous- ja organisaatiotyöryhmän sekä kuntastrategiatyöryhmän. Syksyllä valmistuneen kuntastrategian 2026–2040 visio 2040 on "Rohkea ja luonnonvoimainen". Strategia luotiin yhdessä konsulttitoimiston ja valtuuston kanssa ilman että kuntalaisia olisi kuultu, toivottavasti kunnan asukkaiden ääni pääsee kuuluviin, kun strategiaa aletaan toteuttaa 2026.

Talous- ja organisaatioryhmän aloittamat yt-neuvottelut kaatuivat jääviysongelmaan ja talousryhmän työn tuloksia ei ole näkyvissä vielä tilinpäätöksessä 2025.

3. Talousarvion toteutuminen

Pelkosenniemen kunnan talousarviossa vuodelle 2025 haettiin nollatulosta ja talouden tasapainottamiseksi suurten investointien jälkeen (koulu-päiväkoti, kunnantalo ja Pyhän päiväkoti) siten, että investointiohjelman nettokustannukset eivät ylitä kunnan vuosikatetta suunnitteluvuosien 2025–2027 aikana ja että kuntakonsernin lainakanta ei ylitä velkaantuneisuuden kriisikuntakriteeriä.

Näistä investointiohjelman nettokustannukset jäivät alle vuosikatteen, mutta kuntakonsernin lainakanta per asukas ylitti kriisikuntakriteerin. Muut kriisikuntakriteerit eivät ylittyneet, joten kunnalla ei siinä suhteessa ole vaaraa ajautua kriisikunnaksi, ainakaan vielä.

Ulkoinen tuloslaskelma (1000 €)

	TP 2024	TA 2025	TP 2025
Toimintatuotot	1 454	1 481	1 483
Valmistus omaan käyttöön	18	0	3
Henkilöstökulut	-2 728	-2 840	-2 867
Palvelujen ostot	-1 793	-2 036	-2 228
Muut toimintakulut	-825	-734	-799
Toimintakulut yhteensä	-5 346	-5 609	-5 894
TOIMINTAKATE	-3 873	-4 128	-4 409
Verotulot	4 083	4 221	4 391
Valtionosuudet	627	615	613
Rahoitustuotot ja -kulut	-210	-182	-184
VUOSIKATE	628	525	411
Poistot ja arvonalentumiset	-696	-735	-738
TILIKAUDEN TULOS	-68	-209	-327
Varausten lisäys ja väh.			
TILIKAUDEN YLI/ALIJÄÄMÄ	-68	-209	-327

Lisätalousarvioita tehtiin vuoden aikana kolme kertaa, 30.5.2025, 10.11.2025 ja 8.12.2025, näistä huolimatta talousarvio ylittyi 117 201,70 euroa.

Toimintatuotot pystyttiin arvioimaan hyvin, toimintakuluissa palkkakulut pysyivät lähes talousarviossa mutta palveluiden ostot, tarvikkeet ja avustukset ylittivät talousarvion selvästi.

Verotuloissa oli mukavaa parannusta arvioituun, verotulojen kasvu kaikissa luokissa antaa uskoa kunnan tulevaisuuteen. Rahoitustuotot ja -kulut osiossa tuotot jäivät hieman alle mutta myös kulut olivat pienemmät, joten talousarvion nettoarvo toteutui.

Reilusti kasvaneet palvelujen ostot olisi pitänyt huomioida talousarviomuutoksessa, näin olisi todellinen tulos ja talousarvio saatu yhteneviksi.

Kuitenkin jos verrataan vuoden 2025 tulosta edelliseen vuoteen ovat toimintakulut nousseet 0,55 miljoonaa euroa, 10 %:n nousu on kestämätön ja tähän on kunnan taloussuunnittelussa kiinnitettävä erityistä huomiota.

Taseen tunnusluvuissa on hienoista parannusta, kunnan kasvanut väkimäärä, 931 verrattuna 2024 913, vaikuttaa taseen per/asukas lukuihin positiivisesti, siksi erityistä huomiota on kiinnitettävä kunnan veto- ja pitovoimaan vaikuttaviin tekijöihin kunnan tulevaisuutta suunnitellessa.

Taseessa sijoituksina näkyvien tytäryhtiöiden osakkeiden arvon oikeellisuuteen on syytä kiinnittää vuosittain huomiota.

Investointiohjelma koki monta leikkausta talousarviomuutoksissa ja vain 75 % leikatuista investoinneista toteutui. Merkittäviä teknisten palveluiden investointeja oli Pyhän päiväkodin valmistuminen (nettokulu 180 675), Pump Track -rata (34 399), Kilpiaavantorni (7 116), koulun esteetön ympärysreitti (12 343) ja liikuntapuiston suunnittelu ja toteutus (40 280).

Investointiohjelmasta poistetut Lapin hyvinvointialueelle vuokrattujen tilojen (paloasemat kirkonkylällä ja Pyhällä) korjaukset saattavat sisältää vaaran myös tulojen vähenemiselle tulevina vuosina, sillä hyvinvointialue ei maksa vuokria huonokuntoisista tiloista.

Taloudellisten tavoitteiden toteutuminen käyttötaloudessa

Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota taloudellisten tavoitteiden toteutumiseen käyttötalouden osalta seuraavasti:

Kunnanvaltuusto: Kulut ylittyneet jonkin verran, edellisessä valtuustossa oli ongelmia sitoutumisessa valtuustotyöskentelyyn ja kokouksia ei aina saatu päätösvaltaiseksi.

Tarkastuslautakunta: Talousarviossa ei huomioitu uuden lautakunnan koulutustarvetta.

Keskusvaalilautakunta: Hoiti erinomaisesti tuplavaalit keväällä 2025.

Rakennuslautakunta: Oma talousarvio ensimmäistä kertaa, palveluiden ostot ylittivät arvioidun.

Kunnanhallitus: Tuotot sisältävät energian myynnin, jonka tulot jäivät arvioitua pienemmiksi. Energiatuottojen arvioinnissa on syytä käyttää varovaisuuden periaatetta. Palvelujen ostot ylittivät reilusti (14 %). Lisätalousarviossa tämä olisi voitu korjata.

Johdon tukipalvelut: Toimintakate ylittyi (57 %), talous- ja organisaatioselvityksen kulut pitäisi kulkea lisätalousarvion kautta. Ylitykseen sisältyi myös korjauksia edellisen vuoden tiliöinteihin.

Hyvinvointipalvelut: Varhaiskasvatus, perusopetus ja vapaa-aikapalvelut. Toimintakate ylittyi 4 %, toimialan talousarviota korjattiin kahdessa talousarviomuutoksessa, nämä korjaukset eivät riittäneet vaan hyvinvointipalveluiden kulut ylittivät ilman valtuuston vahvistusta 132 705 eurolla. Vapaa-aikapalvelut kuntalaisille arvioitiin vuoden 2025 Suomen liikkuvien kuntien kilpailun finalistiksi.

Elinvoimapaalvelut: Maapolitiikan, asumisen ja ympäristön kehittäminen, Elinkeinopaalvelut ja Työllisyyspalvelut alittivat sekä arvioidut toimintatuotot että toimintakulut. Erityismaininta ilmastotyöstä, Pelkosenniemi valittiin Lapin vuoden 2025 ilmastokunnaksi.

Tekniset palvelut: Toimintakate ylittyi 42 %. Yhteistyössä Elinvoimapaalveluiden kanssa tehty Pyhätunturin osayleiskaava ja kirkonkylän purkutalot sekä sääolosuhteet vaikuttivat ylitykseen.

Ympäristöpalvelut: Kemijärven kaupungin ympäristöterveyslautakunta laskuttaa Pelkosenniemeä ympäristöpalveluista.

Yhteenvedona tarkastuslautakunta toteaa, että talousarviokorjausten jälkeen syntyneet ylitykset olisi voinut välttää hyväksyttämällä ne valtuustossa talousarviomuutoksina.

Kunnan kokonaistulos toimialoittain

	TP 2024	TA 2025	TP 2025	Poikkeama	TP/TA %
Kunnanvaltuusto					
Toimintakulut	-59 660	-55 950	-64 568	-8 618	115
Toimintakate	-59 660	-55 950	-64 568	-8 618	115
Tarkastuslautakunta					
Toimintakulut	-17 993	-19 551	-24 254	-4 703	124
Toimintakate	-17 993	-19 551	-24 254	-4 703	124
Keskusvaaliltk.					
Toimintatuotot	7 500				
Toimintakulut	-15 036	-10 150	-8 116	2 034	80
Toimintakate	-7 536	-10 150	-8 116	2 034	80
Rakennuslautakunta					
Toimintatuotot	51 745	54 000	59 876	5 876	111
Toimintakulut	-120 250	-101 986	-103 876	-1 890	102
Toimintakate	-68 505	-47 986	-43 999	3 987	92
Kunnanhallitus (koko)					
Toimintatuotot	2 861 112	3 065 889	3 071 678	5 789	100
Toimintakulut	-6 666 930	-7 060 651	-7 342 707	-282 057	104

Toimintakate	-3 787 683	-3 994 762	-4 268 270	-273 508	107
Kunnanhallitus (oma)					
Toimintatuotot	340 202	298 804	291 264	-7 540	97
Toimintakulut	-493 561	-456 143	-493 065	-36 922	108
Toimintakate	-153 359	-157 339	-201 802	-44 463	128
Johdon tukipalvelut					
Toimintatuotot	603 301	598 670	615 871	17 201	103
Toimintakulut	-652 437	-661 720	-715 145	-53 426	108
Toimintakate	-49 136	-63 050	-99 275	-36 225	157
Hyvinvointipalvelut					
Toimintatuotot	419 019	366 908	360 127	-6 781	98
Toimintakulut	-2 935 021	-3 331 579	-3 457 503	-125 924	104
Toimintakate	-2 516 001	-2 964 672	-3 097 377	-132 705	104
Elinvoimapalvelut					
Toimintatuotot	265 688	331 055	298 036	-33 019	90
Toimintakulut	-775 285	-881 830	-819 461	62 369	93
Toimintakate	-509 597	-550 775	-521 425	29 350	95
Tekniset palvelut					
Toimintatuotot	1 181 158	1 470 452	1 506 381	-35 929	102
Toimintakulut	-1 592 993	-1 628 619	-1 734 471	-105 852	106
Toimintakate	-393 700	-158 167	-225 330	-67 163	142
Ympäristöpalvelut					
Toimintakulut	-97 385	-100 760	-123 062	-22 302	122
Toimintakate	-97 385	-100 760	-123 620	-22 302	122

Tilinpäätös 2025 -raportista puuttuu vastaavasta taulukosta Rakennuslautakunta.

4. Tavoitteiden toteutuminen toimialoittain

4.1 Hyvinvointipalvelut

Hyvinvointipalveluiden vastuualueita ovat: varhaiskasvatus, perusopetus ja vapaa-ajan palvelut (nuorisopalvelut, liikuntapalvelut, kulttuuripalvelut, kirjasto, kansalaisopisto ja musiikkiopisto).

Varhaiskasvatuksen talousarvion toteutuminen

Varhaiskasvatuksen toimintakulut ylittivät tilikaudella 7 % (68 667 euroa) suhteessa talousarvioon. Myös toimintakate ylittyi 54 324 eurolla, vaikka toimintatuotot kasvoivat ennakoitua enemmän (13 %).

Tarkastuslautakunnan huomiot:

- Määrärahojen riittävyys ja ennustaminen: Suurin osa kulujen ylityksestä (52 157 euroa) aiheutui henkilöstömenojen alibudjetoinnista. Lautakunta toteaa, ettei varhaiskasvatuksen palvelutarpeen kasvua (lapsimäärän lisääntyminen) pystytty ennustamaan talousarviota laadittaessa riittävällä tarkkuudella. Tämä johti kolmen (3) uuden henkilön palkkaamiseen ilman alkuperäistä määrärahavarausta.
- Materiaali- ja palveluhankinnat: Lapsimäärän kasvu heijastui suoraan myös ateriakustannuksiin, työterveyshuoltoon sekä aineisiin ja tarvikkeisiin. Erityisesti aineiden ja tarvikkeiden 39 % ylitys (sängyt, petivaatteet) osoittaa, ettei kasvun vaatimia perushankintoja ollut huomioitu varautumisessa.
- Sisäiset vuokrat: Lautakunta kiinnittää huomiota sisäisten vuokrien 7 % ylitykseen ja muistuttaa, että sisäisten kustannusveloitusten tulisi perustua sovittuihin sopimuksiin ja olla tiedossa budjettia laadittaessa.

Johtopäätökset ja suositukset:

Tarkastuslautakunta katsoo, että varhaiskasvatus on pystynyt vastaamaan lakisääteiseen palvelutarpeeseen, mutta talouden suunnittelu ja ennustaminen on ollut epätarkkaa.

Suositus: Jatkossa lapsimäärän muutosten ennustamista on kehitettävä yhteistyössä väestösuunnittelun kanssa, jotta talousarvio vastaa todellista palvelutarvetta ja lisämäärärahojen tarve kesken vuotta vähenee.

Tarkastuslautakunta haluaa korostaa, että budjetin ylitys varhaiskasvatuksen osalta johtuu ns. positiivisesta ongelmasta, koska kuntaan on muuttanut uusia lapsiperheitä ja heidän tarvitsemat palvelut eivät ole olleet ennakoitavissa.

Perusopetuksen talousarvion toteutuminen

Perusopetuksen toimintakulut ylittivät 64 073 eurolla. Ylitystä kattoivat osittain ennakoitua suuremmat toimintatuotot (17 039 euroa), jotka muodostuivat pääosin hankemäärärahoista (Liikkuva koulu ja Move!-prosessi).

Tarkastuslautakunnan huomiot:

- Hankehallinta ja budjetointi: Lautakunta huomauttaa, että hanketyöntekijän palkkakuluja ei ollut huomioitu talousarviossa, vaikka vastaavat avustustulot toteutuivat. Talousarvion tulisi antaa

totuudenmukainen kuva kaikista kunnan sitoumuksista, mukaan lukien hankerahoitteinen toiminta.

- Ostopalvelut ja ennakoinnattomuus: Toiselta kunnalta tehdyt perusopetuksen ostot aiheuttivat ennakoimattoman kustannuspaineen.
- Henkilöstömenojen ohjaus: Resurssiopettajan palkkakulujen ylittyminen ja oppilasmäärän kasvuun liittyvät kuluylitykset (ruokailu, kuljetukset) viittaavat siihen, että perusopetuksen budjetti on laadittu liian tiukaksi suhteessa todelliseen palvelutarpeeseen.

Suositus:

Talousarvion valmistelussa on varmistettava, että kaikki tiedossa olevat hankkeet ja niiden vaatimat henkilöstöresurssit sisältyvät budjettiin.

Vapaa-aikapalveluiden talousarvion toteutuminen

Vapaa-aikapalveluiden tilikausi oli taloudellisesti haastava toimintatuottojen jäätyä 48 % (39 829 euroa) alle arvioidun. Toimintakulut alittuivat maltillisesti 1 % (8 482 euroa).

Tarkastuslautakunnan huomiot:

- Hankebudjetoinnin riskit: Lautakunta toteaa, että toimintatuottojen huomattava alitus johtui liian optimistisesta hanketulojen budjetoinnista. Talousarvioon on sisällytetty hankerahoituksia, jotka eivät toteutuneet haetussa laajuudessa. Tämä on johtanut merkittävään nettomenojen kasvuun suhteessa talousarvioon.
- Talousarvion sitovuus: Vaikka toimintakuluissa saavutettiin pientä säästöä, se ei kompensoinut tulonmenetyksiä. Lautakunta muistuttaa, että jos merkittävä osa rahoituksesta jää toteutumatta, myös vastaavia toimintamenoja tulisi pystyä sopeuttamaan nopeammin, jotta kunnan nettomääräinen maksuosuus ei kasva.

Suositus:

Talousarvion valmistelussa tulee noudattaa varovaisuuden periaatetta. Epävarmoja hankerahoituksia ei tule budjetoida täysimääräisinä toimintatuottoihin ilman selkeää suunnitelmaa siitä, miten toimintaa supistetaan, mikäli rahoituspäätös on kielteinen. Jatkossa lautakunta suosittelee raportoimaan hankerahoituksen tilanteesta osavuosisikatsauksissa tarkemmin.

Sivistys- ja hyvinvointipalveluiden talousarvion toteutuminen – yhteenveto

Tarkastuslautakunta on arvioinut varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja vapaa-aikapalveluiden talouden toteumaa. Yhteisenä havaintona todetaan, että toimialan taloudenhallinnassa on merkittäviä haasteita ennustetarkkuuden ja hankebudjetoinnin osalta.

Keskeiset havainnot koko toimialalta:

1. Ennustemallien puutteet:

Sekä varhaiskasvatuksessa että perusopetuksessa lapsi- ja oppilasmäärän kasvu tuli yllätyksenä, mikä johti merkittäviin henkilöstö- ja palveluostojen ylityksiin. Lakisääteisten palveluiden osalta väestömuutosten tulisi heijastua budjettivalmisteluun nykyistä tarkemmin.

2. Hankehallinnan epäjohtonmukaisuus:

- Perusopetuksessa hankerahoitusta saatiin, mutta siihen liittyviä palkkakuluja ei oltu budjetoitu.

- Vapaa-aikapalveluissa tilanne oli päinvastainen: tuloja budjetoitiin epärealistisen optimistisesti, ja rahoituksen jäätyä puuttumaan (48 % alitus) kunnan omarahoitusosuus kasvoi hallitsemattomasti.

3. Budjetin sitovuus ja reagoitukyky:

Toimialalla on ollut vaikeuksia sopeuttaa menoja silloin, kun tulovirta on ehtynyt (vapaa-aika), mutta toisaalta lisämäärärahatarpeita ei ole tuotu päätöksentekoon riittävän ajoissa tilanteen muuttuessa (varhaiskasvatus).

Tarkastuslautakunnan tiivistelmä: Talousarvion toteuma

Havainto	Kuvaus
1. Budjetoinnin epätarkkuus (Varhaiskasvatus & Perusopetus)	Lapsimäärän kasvu tuli yllätyksenä, mikä johti merkittäviin ylityksiin henkilöstömenoissa, aterioiden ja tarvikkeissa. Peruspalveluiden kysyntää ei ole ennakoitu riittävän tarkasti budjettivaiheessa.
2. Hankehallinnan ristiriidat (Perusopetus & Vapaa-aika)	Opetus: Saatiin hankerahoitusta, mutta palkkakuluja ei oltu budjetoitu. Vapaa-aika: Budjetoitiin optimistisesti tuloja, joita ei saatu (48 % alitus), mutta menoja ei sopeutettu vastaavasti. Hankkeiden tulot ja menot eivät kohtaa talousarviossa.
3. Ennakoimattomat kustannukset	Perusopetuksessa syntyi 10 000 € "yllätyskulu" ostopalveluista toiselta kunnalta, johon kunta ei ole voinut vaikuttaa. Kuntien välisten maksuosuuksien seurannassa on puutteita tilikauden aikana.
4. Johtopäätökset	Realistisuus: Talousarviota ei saa rakentaa epävarmojen hankerahoitusten varaan ilman sopeuttamissuunnitelmaa. Läpinäkyvyys: Kaikki henkilöstökulut (myös hankkeet) on merkittävä budjettiin. Ennakointi: Väestöennusteet on kytkettävä tiukemmin osaksi talouden suunnittelua.

Tarkastuslautakunnan yleiset suositukset:

- Budjettivalmistelun laatu: Talousarvion on perustettava realistisiin väestöennusteisiin ja varmistettuihin tulolähteisiin. Epävarmoja hankerahoituksia ei tule budjetoida täysimääräisinä ilman vastaavaa joustovaraa menoissa.
- Läpinäkyvyys: Kaikki hankkeisiin liittyvät henkilöstökulut on esitettävä talousarviossa avoimesti, vaikka ne katettaisiin valtionavustuksilla.
- Seuranta: Osavuositarkastuksissa on reagoitava herkemmin poikkeamiin, jotta loppuvuoden suuret ylitykset voidaan välttää tai niille voidaan hakea virallinen talousarvion muutos valtuustolta.
- Talousarvion muuttaminen: Kun näyttää siltä, että budjetissa ei pysytä, asiat on tuotava valtuustoon talousarvion muuttamiseksi, jottei ylityksiä syntyisi.

4.2 Elinvoimapalvelut

Elinvoimapalveluiden toiminta toteutui tilikaudella pääosin suunnitellulla tavalla, ja kokonaisuus pysyi taloudellisesti hyvin budjetissa. Toiminnassa painottuivat elinkeinojen kehittäminen, maapolitiikan ja ympäristön hoito sekä työllisyyspalveluiden uudistus. Lautakunta toteaa, että useat tavoitteet saavutettiin, mutta erityisesti työllisyyspalveluissa ja maapolitiikan kehittämisessä ilmeni myös toteutumatta jääneitä toimenpiteitä. Toimintaa varjosti henkilövaihdosten ja talouden tasapainottamisohjelman muutospaineeet sekä määräaikaisen elinkeinokoordinaattorin työsuhteen päätyminen.

Toiminnallisten tavoitteiden toteutuminen

Maapolitiikka, asuminen ja ympäristö

Tavoitteet toteutuivat pääosin hyvin. Pyhän osayleiskaavan uudistaminen käynnistyi, maisemanhoitohankkeita vietiin eteenpäin ja osallistava budjetointi toteutettiin. Kunta sai myös tunnustusta ilmastotyöstään. Osa suunnitelluista kehittämistoimista, kuten maapolitiikan ohjelman päivitys ja viestintä- ja markkinointisuunnitelma, siirtyivät seuraavalle vuodelle.

Elinkeinopalvelut

Elinkeinopalveluiden toiminta oli aktiivista ja tuloksellista. Elinkeino-ohjelma valmistui ennen kuntastrategian päivitystä, joten sen vastaavuus strategiaan on vielä syytä tarkistaa. Hanketoiminta oli vilkasta ja yrityksille järjestettiin useita tilaisuuksia ja tapaamisia. AV-alan kehittämishankkeelle saatiin rahoitus, ja kunta onnistui vahvistamaan yritysverkostoja. Vitosverkosto-hankkeessa ollaan mukana yhdessä Kemijärven kanssa. Osa suunnitelluista selvityksistä, kuten etätyötilojen kehittäminen, jäi toteutumatta.

Työllisyyspalvelut

Työllisyyspalveluissa tavoitteet toteutuivat osittain. Työllisyysalueen toiminta käynnistyi ja yhteistyö eteni, mutta palkkatukilainsäädännön muutokset ja resurssien rajallisuus estivät työpajatoiminnan ja kotiin vietävien palvelujen toteuttamisen. Työttömyyden sakkomaksujen laskutuksen muutokset aiheuttivat ennakoimattomia kustannuksia.

Talouden toteutuminen

Elinvoimapalvelut kokonaisuutena alittivat talousarvionsa 29 350 eurolla.

Sopeuttamisohjelman vuoksi määräaikaisen elinkeinokoordinaattorin tehtävää ei jatkettu.

- Hallinnossa henkilöstökulujen budjetti alitettiin, mutta tuotto puoli jäi arvioitua pienemmäksi
- Elinkeinopalveluissa alitukset olivat selkeitä. Suurin säästö on tehty palvelujen ostojen kohdalla, 26 358 €
- Maapolitiikan ja asumisen kokonaisuus pysyi hyvin talousarviossa. Suurimmat säästöt syntyivät henkilöstökuluista 14 305 € ja ostetuista palveluista 9 760 €.
- Työllisyyspalveluissa budjetti alitettiin, mutta kustannukset olivat ennakoitua suurempia johtuen laskutusrytmin muutoksesta ja kustannusten noususta. Palkkatuen muutokset näkyvät tulojen pienentymisenä. Henkilöstökulut jäivät kuitenkin alle talousarvion.

Tarkastuslautakunta toteaa, että talouden hallinta oli kokonaisuutena hyvää ja menot pysyivät kurinalaisina. Hanketoiminnalla on ollut merkittävä vaikutus palkkakuluihin ja ostettuihin palveluihin.

Budjetti alitettiin henkilöstökulujen osalta 41 221 € ja ostetuissa palveluissa 60 428 €. Tärkeitä asioita jäi kuitenkin myös toteutumatta.

Arvio ja kehittämiskohteet

Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan elinvoimapaalvelut ovat onnistuneet vahvistamaan kunnan vetovoimaa ja tukemaan yritystoimintaa. Hanketoiminta ja elinkeino-ohjelman valmistuminen ovat selkeitä vahvuuksia. Maapolitiikan ja viestinnän kehittämisessä on kuitenkin edelleen tarvetta pitkäjänteiselle suunnittelulle.

Työllisyyspalveluissa TE-uudistuksen toimeenpano eteni, mutta toiminnan vaikuttavuutta heikensivät palkkatuen muutokset ja työpajatoiminnan puuttuminen. Lautakunta pitää tärkeänä, että kunta varmistaa riittävät resurssit työllisyyden edistämiseen ja seuraa työttömyyden kustannusvaikutuksia.

Tarkastuslautakunnan suositukset elinvoimapaalveluille

1. Maapolitiikan ja viestinnän suunnitelmallisuuden vahvistaminen

Lautakunta suosittelee, että kunta saattaa loppuun maapoliittisen ohjelman päivityksen ja viestintä- ja markkinointisuunnitelman laatimisen. Näillä on keskeinen merkitys kunnan vetovoiman, tonttitarjonnan ja asukaskehityksen hallitussa edistämisessä.

2. Työllisyyspalveluiden resurssien ja toimintamallien vahvistaminen

Palkkatukilainsäädännön muutokset ja työpajatoiminnan puuttuminen heikensivät palveluiden vaikuttavuutta. Lautakunta suosittelee, että kunta:

- arvioi työllisyyspalveluiden resurssitarpeen TE-uudistuksen jälkeisessä tilanteessa
- selvittää vaihtoehtoisia toimintamalleja työpajatoiminnan ja osatyökykyisten palveluiden järjestämiseksi
- seuraa työttömyyden kustannusvaikutuksia systemaattisesti.

3. Elinkeinopaalveluiden vahvuuksien hyödyntäminen ja pitkäjänteinen hankesuunnittelu

Elinkeinopaalvelut toimivat aktiivisesti ja tuloksellisesti. Lautakunta suosittelee, että kunta:

- jatkaa hanketoiminnan pitkäjänteistä suunnittelua ja varmistaa, että hankkeiden vaikutuksia arvioidaan systemaattisesti
- edistää yritysverkostojen ja tapahtumien jatkuvuutta, koska ne ovat osoittautuneet yrityselämää ja asukkaita hyödyttäväksi
- arvioi tarvitaanko elinkeinokoordinaattoria vai voidaanko hanketoiminnalla ja hankkeeseen palkattavilla työntekijöillä vastata riittävästi elinkeinoelämän tarpeisiin

4. Asuin ympäristön kehittämisen jatkuvuus ja osallistavan budjetoinnin vakiinnuttaminen

Asuin ympäristöön liittyvät toimenpiteet ja osallistava budjetointi toteutuivat hyvin. Lautakunta suosittelee, että:

- osallistava budjetointi vakiinnutetaan osaksi kunnan vuosittaista toimintaa
- maisemanhoidon ja ympäristöinvestointien pitkäjänteinen suunnittelu turvataan ja hyödynnetään hankkeita sekä aktivoidaan kyläyhdistyksiä hakemaan hankerahaa itsenäisesti
- ilmastotyön hyviä käytäntöjä levitetään kunnan muille toimialoille.

5. Toiminnan ja talouden seurannan vahvistaminen

Vaikka elinvoimapaalvelut alittivat budjetin, lautakunta suosittelee:

- talouden ja toiminnan poikkeamien analysointia systemaattisesti
- ennakoinnin vahvistamista erityisesti työllisyyspalveluissa
- mittareiden selkeyttämistä, jotta tavoitteiden toteutumista voidaan arvioida johdonmukaisesti.
- hanketoiminnan jatkamista, koska hankerahoituksella toteuttamisen mahdollisuudet paranevat

4.3 Tekniset palvelut

Talouden toteutuminen ja talousarvion hallinta

Teknisen toimen talousarvion toteutumisessa havaittiin tilikaudella 2025 poikkeamaa erityisesti loppuvuoden osalta. Tarkastuslautakunta toteaa, että kustannuskehitykseen vaikutti joulukuussa korostunut talvikunnossapidon tarve, mikä aiheutti menopiikin.

Lautakunta pitää ymmärrettävänä, että sääolosuhteet aiheuttavat vuosittaista ja kuukausittaista vaihtelua kustannuksiin. Talouden ohjauksen ja ennakoitavuuden näkökulmasta lautakunta kuitenkin korostaa, että talvikunnossapidon kaltaisiin kausivaihteluihin tulee varautua talousarviossa aiempaa huolellisemmin sekä seurata toteumaa siten, että poikkeamiin voidaan reagoida myös tilikauden viimeisinä kuukausina.

Lisäksi lautakunta kiinnittää huomiota palvelujen ostojen kasvuun ja pitää tärkeänä varmistaa, että ostopalvelujen käyttö on suunnitelmallista ja hankintamenettelyt toimivat tarkoituksenmukaisesti.

Tarkastuslautakunta kehottaa, että:

- talousarvion laadinnassa huomioidaan talvikunnossapidon kustannushistoria ja tarvittaessa käytetään riskivarausta (kausivaihtelut)
- talouseurannan ja ennustamisen käytäntöjä kehitetään siten, että loppuvuoden poikkeamat tunnistetaan riittävän ajoissa
- palvelujen ostoja seurataan sisällöllisesti (mitä ostetaan ja miksi) ja varmistetaan kilpailutuksen sekä sopimusohjauksen toimivuus kustannusten hallinnan näkökulmasta

Kiinteistöriskien hallinta, SOTE-kiinteistöt sekä omaisuuden ylläpito

Teknisen toimen vastuulla oleva kiinteistömässä muodostaa kunnalle merkittävän taloudellisen riskikokonaisuuden. Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että kiinteistöihin liittyvä päätöksenteko perustuu ajantasaiseen kokonaiskuvaan (käyttöaste, kunto, ylläpitokustannukset ja tulevat investointitarpeet).

Lautakunta kiinnittää huomiota siihen, että kiinteistösuunnitelman (ns. salkutus) valmistuminen on viivästynyt. Suunnitelma on keskeinen väline riskikiinteistöjen tunnistamiseen sekä päätöksentekoon siitä, mitkä kohteet pidetään, korjataan, myydään tai puretaan. Kirkonkylän purkuihin liittyneet kustannukset osoittavat, että riskit voivat realisoitua nopeasti ja aiheuttaa yllättäviä menoja.

SOTE-kiinteistöihin liittyy lisäksi epävarmuutta vuokratuottojen ja tilojen käyttöasteen osalta. Hyvinvointialueen kanssa käytävien neuvottelujen keskeneräisyys sekä kiinteistökontayhtymään liittyvä tilanne lisäävät tarvetta skenaariopohjaiselle varautumiselle.

Kunnossapidon taso ja korjausvelka:

Tarkastuslautakunta korostaa, että kiinteistöjen kunnossapidon riittävyys ja korjausvelan kehitys tulee tehdä näkyväksi. Lautakunta pitää tärkeänä, ettei talousarvion hallinta johda välttämättömien korjausten siirtämiseen tavalla, joka kasvattaa pitkän aikavälin kustannuksia ja riskejä (esimerkiksi sisäilma-, turvallisuus- tai käyttökatkoriskit).

Energiankulutuksen seuranta:

Lautakunta pitää energiatehokkuutta ja energiankulutuksen seurantaa keskeisenä osana kiinteistöriskien hallintaa. Kiinteistökohtainen kulutusseuranta tukee sekä kustannusten hallintaa että energiatehokkuustoimien kohdentamista.

Tarkastuslautakunta kehottaa, että:

- kiinteistösuunnitelma (salkutus) saatetaan päätöksentekoon ja siihen liitetään vaikutusarviot (talous, riskit, palvelutaso)
- riskikiinteistöt tunnistetaan ja niille laaditaan toimenpideohjelma (myynti/purku/peruskorjaus/käytön tehostaminen)
- SOTE-kiinteistöihin laaditaan varautumisskenaariot (vuokrataso, käyttöaste, tyhjät tilat) sekä vaihtoehtoisen käytön suuntaviivat
- korjausvelan kehitystä ja kunnossapidon riittävyyttä seurataan järjestelmällisesti ja raportoidaan osana talouden ja toiminnan seurantaa
- energiankulutusta seurataan kiinteistökohtaisesti ja energiatehokkuustoimet kytketään osaksi kiinteistöjen ylläpidon ja investointien suunnittelua
- uusien investointikohteiden (esim. valmistuneet rakennukset) ylläpito- ja energiakustannusten toteumaa verrataan perustelulaskelmiin (elinkaariseuranta)

Kaavoitus ja maankäytön tulot

Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota siihen, että kaavoituksen ja maankäytön myyntituotot jäivät vuonna 2025 selvästi talousarviosta. Tilinpäätöksessä tuodaan esiin, että osa tuloista laskutetaan kaavakohtaisesti vasta prosessin päättyessä, mikä voi siirtää tulojen kertymistä myöhempiin vuosiin.

Lautakunta pitää tärkeänä, että tulojen jaksottumiseen liittyvä riski tunnistetaan talousarvion laadinnassa ja että kaavahankkeiden aikataulutuksen ja resursoinnin hallinta on riittävää.

Tarkastuslautakunta kehottaa, että:

- kaavahankkeiden etenemisen esteet ja viivästysten syyt (prosessin hallinta, resursointi, mahdolliset valitukset) analysoidaan ja raportoidaan
- talousarviossa huomioidaan tulojen jaksottumisriski realistisesti ja arvioidaan laskutusperiaatteita ennustettavuuden parantamiseksi
- Pyhätunturin osayleiskaavan kustannusarvio ja rahoitus vuosille 2025–2027 esitetään selkeästi päätöksenteon tueksi

4.4 Rakennuslautakunta

Rakennuslautakunnalla oli ensimmäistä kertaa oma talousarvio. Toimintatuotot toteutuivat arviota paremmin (111 %), mutta palveluiden ostot ylittivät arvioidun. Kokonaisuutena toimintakate toteutui talousarviota paremmin (92 %).

5. Kuntakonserni

Pelkosenniemen kuntakonserniin kuuluu tytäryhteisöt Pelkosenniemen Vuokratalot Oy (100 %), Kiinteistö Oy Huttu Akka (60 %), Kiinteistö Oy Huttu-Ukko (60 %), Asunto Oy Huttu-Tyttö (53,39 %) ja Kiinteistö Oy Pelkosenniemen liikekeskus (100 %) ja osakkuusyhteisöt Pyhä-Luosto Vesi Oy (35 %), Kiinteistö Oy Pyhäliike (23,53 %) sekä Pelkosenniemen-Savukosken kiinteistökuntayhtymä (50 %).

Kuntakonsernille asetetuista tavoitteista on epäonnistunut Pelkosenniemen-Savukosken kiinteistökuntayhtymän purkaminen ja loppuselvyty.

Asumisen kehittämissuunnitelman mukaisia toimenpiteitä ei ole toteutettu. Pyhän vuokratalot ovat saavuttaneet lähes 100 % käyttöasteen, Pelkosenniemen Vuokratalot Oy:llä on haasteita asumiskelvottomien tai ylisuurten asuntojen kanssa, yksi rivitalo on purettu vuonna 2025.

Tarkastuslautakunta toivoisi tilinpäätöskirjaan toteumalukujen lisäksi tilinpäätöstietoja ja analyysia konsernin ja sen yhteisöjen tapahtumista ja niiden talouden kehittymisestä kuluneen vuoden aikana.

6. Yhteenveto

Kevään 2025 kuntavaalit toivat Pelkosenniemen kuntaan uusia valtuutettuja ja uudet voimasuhteet, yhteistyö ei kaikilta osin ole toiminut kitkattomasti. Kunnan toiminnot ovat kuitenkin tarkasti säännöillä, kuten kuntalaki, hallintosääntö ja lukuisat toimintaohjeet määritelty ja kaikkien pitäisi toimia näiden säännösten mukaisesti.

Kunnanjohtaja, joka aloitti kunnassa 17.3.2025 ja vs. kunnanjohtajana toiminut talous- ja hallintopäällikkö ovat myöntäneet, että talousarvion toteuttaminen ei onnistunut ja päätöksentekoa yleensäkin vaikeuttivat joihinkin asioihin juuttuminen sekä luottamuksen puuttuminen virkamiesten ja luottamushenkilöiden välillä.

Pelkosenniemen kunnalla ei ole muuta mahdollisuutta selviytyä haastavista talouden, väestönkehityksen ja jatkuvan rakennemuutoksen haasteista kuin korjata sisäiset ongelmat ja kaikkien alkaa työskennellä yhteistyössä.

Kiitokset tarkastuslautakunnan jäsenille, tilintarkastajalle ja virkamiehille hyvästä yhteistyöstä.

Tarkastuslautakunta esittää valtuustolle, että valtuusto:

- 1. merkitsee tiedoksi tarkastuslautakunnan arviointikertomuksen vuodelta 2025
- 2. hyväksyy tilinpäätöksen tilikaudelta 1.1.–31.12.2025, sekä
- 3. esittää valtuustolle, että kunnan hallintoa ja taloutta hoitaneille tilivelvollisille myönnetään vastuuvapaus tilikaudelta 1.1.–31.12.2025 edellyttäen, että kunnanvaltuusto hyväksyy tarkastuksen tuloksina mainitut talousarviopoikkeamat.

7. Allekirjoitukset

Pelkosenniemellä 27.5.2026

Kati Nenonen

Puheenjohtaja

Hannu Oikarinen

Jäsen

Piia Taipola

Varapuheenjohtaja

Marja Kuusela

Varajäsen

Heidi Karnaattu

Jäsen

SIGNATURES**ALLEKIRJOITUKSET****UNDERSKRIFTER****SIGNATURER****UNDERSKRIFTER**

This document contains 17 pages before this page

Dokumentet inneholder 17 sider før denne siden

Tämä asiakirja sisältää 17 sivua ennen tätä sivua

Dette dokument indeholder 17 sider før denne side

Detta dokument innehåller 17 sidor före denna sida

authority to sign

representative

custodial

asemavaltuus

nimenkirjoitusoikeus

huoltaja/edunvalvoja

ställningsfullmakt

firmateckningsrätt

förvaltare

autoritet til å signere

representant

foresatte/verge

myndighed til at underskrive

repræsentant

frihedsberøvende